

Artykuł nadesłany: 8 września 2021; Poprawiony: 24 października 2021;
Zaakceptowany: 28 października 2021

DOI: 10.33119/EEIM.2021.61.4

Grzesiak, L., Mizera-Pęczek, P. (2021). Przewinienia metodyczne młodych badaczy w obszarze nauk społecznych. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 61(3), 57–68.

Pobrane z: <https://econjournals.sgh.waw.pl/EEiM/article/view/2791>

Przewinienia metodyczne młodych badaczy w obszarze nauk społecznych

LENA GRZESIAK

Katedra Zarządzania Zasobami Ludzkimi, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki

PATRYCJA MIZERA-PĘCZEK

Katedra Zarządzania Zasobami Ludzkimi, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki

Zagadnienia metodologiczne powinny być bliskie wszystkim osobom realizującym projekty badawcze. Wiarygodność ustaleń oraz ich przydatność zależne są od trafności wyboru metod badawczych, ich rygorystycznego zastosowania (Czakov, 2016, s. 41) czy refleksyjności i wyobraźni badaczy (Malewski, 2012, s. 43). Ten teoretyczny artykuł został opracowany na podstawie analizy treści literatury metodologicznej. Inspiracją do jego napisania stały się refleksje, doświadczenia i obserwacje własne auterek, którym szczególnie bliskie są zagadnienia dotyczące metodologii badań naukowych. Celem artykułu jest przybliżenie wybranych przewinień metodycznych, których zgłębienie może być istotne dla mniej doświadczonych badaczy. Artykuł napisano w formie eseju naukowego.

Słowa kluczowe: badania ilościowe, badania jakościowe, metodologiczne problemy nauk społecznych, metodyka badań naukowych, młodzi naukowcy, ograniczenia pracy metodycznej naukowców

Kod klasyfikacji JEL: C18, M00

Wydaje mi się, że najbardziej odczuwalną przyjemnością związaną z uprawianiem nauki nie jest stan posiadania wiedzy, lecz proces jej zdobywania. Przygoda pioniera, odkrywcy. Wysiłek i ryzyko. I droga, którą się pokonuje. Ale czy przyjemność byłaby aż tak wielka, gdyby się jednak nie było przekonanych, że droga ta dokądś prowadzi i że warto tam zmierzać?

(Heller, 2009)

Wprowadzenie

Praca naukowa to złożone przedsięwzięcie. „Twórczość (a praca naukowa jest twórczością *par excellence*) bywa niebezpieczna. Aby uniknąć (...) niebezpieczeństw, etyka pracy naukowej winna szukać sprzymierzeńca w technikach jej wykonywania (...)” (Heller, 2009, s. 17–18). Poza czynnościami związanymi z uczeniem się i przekazywaniem wiedzy na naukę składają się m.in. proces badawczy, jego rezultaty oraz metody dochodzenia do nich (Heller, 2016, s. 8). Badania naukowe to „prace podejmowane przez badacza lub zespół zmierzające do osiągnięcia postępu wiedzy naukowej, uzyskania nowych prawideł (twierdzeń naukowych, tez, pewników, uogólnień, definicji) o zależnościach np. historycznych, społecznych itp.” (Nowacki, za: Czarnecki, 2009, s. 25). Prowadząc je, jako badacze, dążymy do osiągnięcia założonego celu, wykonując przy tym różne czynności i zadania badawcze. Przeprowadzona procedura badawcza powinna spełniać rygory naukowości i być adekwatna do postawionych problemów i celów badawczych. Wiąże się to z wyborem konkretnego sposobu postępowania badawczego. Poprawne stworzenie koncepcji badawczej, zrealizowanie badań i opracowanie uzyskanych danych jest warunkowane rzetelnym przygotowaniem się badacza do uprawiania nauki (Czarnecki, 2009, s. 28). By tak się stało, badania naukowe powinny dać się zweryfikować oraz być starannie przeprowadzone. Warsztat badacza obejmuje więc nie tylko znajomość metodologii badań społecznych, w tym poznanie metodologii szczegółowej w ramach uprawianej dyscypliny nauki. Jak stwierdza Czarnecki, „im rzetelniejsze jest przygotowanie się do prowadzenia badań, tym mniej w nich popełnionych błędów” (2009, s. 28).

W przypadku nauk o zarządzaniu i jakości pewna trudność metodologiczna wynika już z samego ich teoretyczno-pragmatycznego charakteru (por. Hensel, 2017, s. 34; Marczak, 2013, s. 30–31; Sułkowski, 2016, s. 132). Ponadto jednym z celów wpisanych w uprawianie tej dyscypliny jest dostarczanie solidnej, wiarygodnej wiedzy (Czakoń, 2014, s. 51). Koźmiński wskazuje, że nauki o zarządzaniu mają kłopoty z tożsamością i stąd bierze się trudność w ich jednoznacznym zdefiniowaniu (2011, s. 123). Są one zbiorem różnych dyscyplin, subdyscyplin oraz specjalności naukowych, w których występuje pluralizm metodologiczny (Czakoń, s. 1). Zróżnicowanie

to powoduje, że ciężko jest „mówić o kanonie metod naukowych i pragmatycznych” (za: Sułkowski, 2016, s. 133). Konieczne wydają się więc w tym przypadku gruntowna wiedza z obszaru metodologii i doświadczenie w stosowaniu różnych podejść badawczych, których młodzi naukowcy¹ naturalnie nie posiadają. W początkowych etapach swojej kariery mogą też nie wiedzieć, jak powinno się prowadzić badania naukowe zgodnie ze sztuką. Ponadto, w okresie poprzedzającym podjęcie nauki w szkole doktorskiej, nie mają wielu okazji ku temu, aby uczestniczyć w dyskusjach o walorach bądź niedostatkach metodycznych istniejących już prac. Z młodymi naukowcami rzadko dyskutuje się o przykładach nierzetelności w publikacjach akademickich (np. Raubo, Wroński, 2017; Śliwerski, 2013). Tak naprawdę badania prowadzone w ramach rozprawy doktorskiej są dla wielu doktorantów często pierwszym poważnym projektem badawczym. Nie omijają ich także postulaty rozliczalności dorobku, co, wespół z relatywnie krótkim czasem przewidzianym na obronę rozprawy doktorskiej i małym doświadczeniem badawczym, może powodować pogwałcenie, w sposób zawiniony bądź niezawiniony, istoty poznania naukowego.

Autorki niniejszego artykułu nazwały przejawy niedostatków w pracy naukowej młodych badaczy „przewinieniami”. Według Słownika Języka Polskiego PWN *przewinić* oznacza „dopuścić się wykroczenia, naruszyć uznane zasady, zawinąć wobec kogoś”. Zastosowanie przywołanego pojęcia wydaje się zasadne z uwagi na odwołanie do kategorii zarówno naruszania zasad, których zbiorem jest metodologia nauk, jak i winy naukowca wobec odbiorców jego badań, zwłaszcza tych, którzy od lektury doniesień naukowych z zakresu teoretyczno-praktycznych nauk o zarządzaniu i jakości oczekują praktycznych rekomendacji.

Przedstawione przesłanki skłoniły autorki artykułu do refleksji nad przewinieniami, których, świadomie bądź nie, mogą dopuszczać się przede wszystkim młodzi naukowcy, stawiający pierwsze kroki w pracy naukowej. W opracowaniu uwzględniono tylko te uchybienia, które są zależne od człowieka-badacza i wynikają niekiedy z jego ograniczeń charakterologicznych. Celem artykułu jest zatem przybliżenie wybranych przewinień metodycznych, których zgłębienie może być istotne dla mniej doświadczonych badaczy. Przy analizie omawianych zagadnień autorki zastosowały „szerokie czytanie”, co oznacza, że korzystały z literatury przedmiotu właściwej dla

¹ Młodym naukowcem w rozumieniu art. 360 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (na który w definiowaniu pojęcia młodego naukowca powołuje się np. NCN) jest osoba prowadząca działalność naukową, która: 1) jest doktorantem lub nauczycielem akademickim – i nie posiada stopnia doktora, albo 2) posiada stopień doktora, od uzyskania którego nie upłynęło 7 lat (chyba że istnieją przesłanki do wydłużenia tego terminu). Choć definicja ustawowa wskazuje na formalne warunki posiadania statusu młodego naukowca, autorki niniejszego artykułu zwracały uwagę przede wszystkim na kwestię braku doświadczenia osoby rozpoczynającej pracę badawczą. Określenia: „młody naukowiec”, „młody badacz”, „niedoświadczony badacz” i „adept nauki”, są w tym opracowaniu stosowane synonimicznie.

kilku dziedzin (Norvell, 1941, s. 603–604) oraz analizowały teksty autorów reprezentujących różne podejścia do prowadzenia badań naukowych i problemów z tym związanych (Carillo, 2016, s. 3).

Do zidentyfikowanych przez autorki przewinień badawczych należą: nierzetelność badawcza, niezajomość rygoru metodologicznego, HARKing, pycha, niska samoświadomość roli badacza oraz brak autentycznej ciekawości poznawczej. Dobór przewinień opisanych w artykule był rezultatem dyskusji autorek o lekturze tekstów naukowych i obserwacjach dotyczących realizowania projektów badawczych oraz wynikał z chęci zwrócenia uwagi na przewinienia, którym można zapobiegać dzięki refleksji podjętej w początkowym etapie pracy naukowej. Rozważania przedstawiono w formie eseju naukowego, a jego celem jest przekonanie czytelnika co do zasadności podjętej tematyki. Zgodnie z definicją tego gatunku pisarskiego tekst ma charakter wyjaśniający, co wynika z założenia, że wymiana poglądów jest istotną kwestią dla współczesnego dyskursu naukowego (Hacaga, 2018). Prezentowany esej ma ponadto formę otwartą i eksponuje subiektywny punkt widzenia autorek (por. Świetlikowska, 2011, s. 173), co oznacza, że nie wyczerpuje tematu, lecz stanowi głos w dyskusji o przewinieniach młodych badaczy reprezentujących nauki społeczne.

Opis wybranych przewinień

Pierwszym opisanym przewinieniem jest nierzetelność badawcza, która może objawiać w nieodpowiednim podejściu do prowadzenia badań i opracowywania ich wyników, w tym powierzchownej analizie zgromadzonego materiału empirycznego. Chęć jak najszybszego zrealizowania badań może mieć wpływ na jakość otrzymanych rezultatów (por. Flick, 2011). Zdarzają się sytuacje, w których te same badania wykorzystywane są do stworzenia wielu publikacji, co oznacza w praktyce dzielenie wyników otrzymanych w ramach jednego projektu badawczego na jak największą liczbę artykułów ogłaszanych w czasopismach naukowych. Ekstremalnym przypadkiem jest tutaj fałszowanie wyników badań, opisywanie wyników badań naukowych, których w rzeczywistości nigdy nie przeprowadzono, lub plagiat. Wnioskowanie naukowe powinno być oparte na zebranych materiale badawczym. Podczas opracowywania wyników należy stosować krytycyzm wobec uzyskanych rezultatów oraz bezstronność w podejściu do badanego problemu.

W obliczu nieustających dyskusji nad obiektywizmem i subiektywizmem nauki oraz dominacji poszczególnych nurtów badawczych (np. Budzicz, 2011; Jasiński, Kowalski, 2007; Rubacha, 2018, s. 46–50; Morawski, 2019, s. 176–178) przewinieniem adeptów nauki jest również niezajomość obowiązującego rygoru metodologicznego. Dotyczy on oceny sposobu, w jaki przeprowadzono badanie, tego, czy

badacz zrealizował je systematycznie i według zaplanowanej procedury. W badaniach ilościowych, w których wykorzystuje się pomiar, ocena rygoru metodologicznego jest uzupełniona oceną jakości pomiaru oraz rozpoznania związków występujących między przedstawionymi zmiennymi. W badaniach, których celem jest zrozumienie i przedstawienie społecznego obrazu rzeczywistości, istotne znaczenie ma z kolei ocena odzwierciedlenia specyfiki terenu, który badacz eksplorował (Czakon, 2014, s. 49). Coraz częściej wskazuje się na potrzebę opisywania przyjętej w pracach badawczych metodyki począwszy od wskazania przesłanek celu badań i sposobu jego ustalenia, przez uzasadnienie przyjęcia danego paradygmatu i doboru metod badawczych, a skończywszy na wskazaniu ograniczeń przyjętej metodyki. Opis metodyki, w którym łączy się rozważania teoretyczne z analizami empirycznymi, umożliwia sprawdzenie rzetelności przeprowadzonego badania i odniesienie go do przyjętego rygoru (Samul, 2018, s. 56). Dobór poszczególnych kryteriów rygoru różni się jednak w podejściach pozytywistycznych i neoempirycznych (por. Dondajewska, 2016, s. 46–47).

Niedopuszczalne w sztuce metodycznej jest naruszenie sekwencji badawczej w modelu hipotetyczno-dedukcyjnym (por. Czakon, 2016, s. 42). Przykładem takiej praktyki jest HARKing, którego nazwa to akronim pochodzący od angielskich słów *hypothesizing after results are known* (Zakrzewska-Bielawska, 2018, s. 15–16). HARKing ma wiele „odmian”. Najczęściej odnosi się do stawiania hipotez na podstawie poznanych już wcześniej wyników badań bądź do przeformułowania hipotez, które w obecnym brzmieniu zostałyby odrzucone (Czakon, 2016, s. 42). Problem ten „podważa zaufanie do wyników badawczych” (Czakon, 2016, s. 48).

Aktywność każdego naukowca, a więc i młodego badacza, oceniana jest za pomocą różnych wskaźników bibliometrycznych (Kulczycki, 2017, s. 64), zależnych m.in. od dorobku publikacyjnego i liczby punktów wynikających z jego przeliczenia. Może to stwarzać pokusę ilościowego (a nie jakościowego) podejścia do nauki i wyboru „publikowalnych” problemów badawczych. Powstało nawet pojęcie gry parametrycznej, w ramach której wyróżnia się dwie strategie – *impactitis*² oraz punktozę (por. Kulczycki, 2017, s. 63). Warto tutaj wspomnieć o tzw. liście drapieżnych czasopism (ang. *list of predatory journals*), „w których publikowane prace naukowe nie podlegają ocenie eksperckiej lub wykonana jest ona w oparciu o bardzo niskie standardy” (NCN, 2018). Podejście to sprawia, że opłaca się publikować dużo w czasopiśmie o nienajlepszej renomie, ze szkodą dla jakości opracowań naukowych i staranności redakcji – wiarygodność informacji publikowanych w tego typu czasopiśmie uznaje się za niską i dyskusyjną pod względem reputacji.

² „Publikowanie wyników badań tylko w czasopiśmie, i to takich, które mają najwyższą wartość wskaźnika *impact factor* uznawanego w tym podejściu za bezpośrednią miarę jakości nie tylko czasopiśmie, ale również pośrednio opublikowanego w nim artykułu oraz autora tekstu” (Kulczycki, 2017, s. 67).

Kolejny rodzaj przewinień dotyczy okoliczności wynikających z osobistych predyspozycji młodych badaczy. Szpunar pisze, że „akademyki zwykle zajmują się daną problematyką wiele lat, co sprzyjać może pojawieniu się naukowej pychy, poczucia omnipotencji czy własnej nieomyślności” (2020, s. 308). Autorki niniejszego artykułu zauważyły jednak, że pycha może być przejawem zachowań typowych także dla adeptów w świecie nauki. Jest ona bowiem synonimem braku pokory i przejawia się „poczuciem wyższości własnej prawdy lub systemu prawd w stosunku do odmiennych (konkurencyjnych) prawd, stanowisk czy sądów” (Bukowski, 1994, s. 59). Źródłem takich aksjologicznie wątpliwych odczuć można upatrywać w braku „edukacji do niewiedzy” oraz w braku podawania w wątpliwość treści kształcenia w procesie poznawczym organizowanym przez środowiska edukacyjne. „Istotne wydaje się tutaj przekonywanie uczniów, studentów, ale i samych siebie, iż mamy pełne prawo przyznania się do nieznamośności jakiegoś tematu” (Szpunar, 2020, s. 310). Tymczasem wśród młodych badaczy panuje atmosfera wstydu przed niewiedzą i strachu przed jej obnażeniem czy też brakiem dostatecznej refleksyjności. Wydaje się, że oczywistym remedium na niedostatki wiedzy powinny być obecność młodego badacza w naukowej dyskusji i pogłębianie relacji uczeń–mistrz, tymczasem otrzymuje on recenzje swoich prac, których często nie jest w stanie zrozumieć, zinterpretować i wykorzystać do doskonalenia naukowego rzemiosła. Uzyskanie informacji zwrotnej o własnej twórczości (a taką jest praca naukowa) stanowi niezwykle cenne doświadczenie, o ile przedstawiona w tym przypadku ocena ma konstruktywny oraz krytyczny charakter i jednocześnie nie jest krytykanctwem. W niektórych sytuacjach krytykanctwo może negatywnie oddziaływać na poczucie własnej wartości oraz sprawstwa wśród młodych badaczy i tym samym zniechęcać ich do dalszego pisania prac naukowych (Chmielecki, 2019, s. 264–265). Pycha badacza może przejawiać się także w braku odpowiedniego podejścia do przeglądu teoretycznego. To na tle obecnego stanu wiedzy i przeprowadzonych wcześniej badań wykazuje się wkład i wartość naukową własnego projektu. Wymusza to dokonanie gruntownego (nie powierzchownego) przeglądu literaturowego z uwzględnieniem najnowszych (nie przestarzałych) pozycji. Niewłaściwe zaplecze teoretyczne może wpływać m.in. na błędne rozumienie niektórych zagadnień oraz na powierzchownie bądź źle opracowaną koncepcję badawczą, w tym nieadekwatny dobór metody badania (Apanowicz, 2002; Babbie, 2013). W tym przewinieniu mieści się także brak dbałości o bibliografię, która stanowi o jakości warsztatu badawczego autora.

Innym błędem popełnianym przez młodych naukowców jest warunkowana historycznie nikła samoświadomość roli badacza jako autora koncepcji badań i ich realizatora. W epoce modernistycznej badania przeprowadzane za pomocą wybranej procedury badawczej wymagały umniejszenia roli badacza lub jej wyeliminowania (Malewski, 2017, s. 132). Reprezentanci tego podejścia uważali, że dociekania

naukowe powinny być, jak podaje Malewski (2017, s. 132), „odautoryzowane”, tzn. pozbawione subiektywnych poglądów realizatorów badań. By ograniczyć stronniczość wyводу naukowego, teksty pisane były „bezosobowo”. Nie uwzględniano w nich treści mających charakter opinii. Ustanawianie nowych paradygmatów w nauce pozwoliło na zmianę w definiowaniu roli badacza w projekcie naukowym. Remedium na przewinienie w postaci nikłej samoświadomości badacza jest wiedza o ewolucji podejść do realizowania badań i umiejętne określanie własnej roli w projekcie. Postmoderniści dostrzegają, że badacz nie jest podmiotem bezosobowym i zwłaszcza młody, niedoświadczony naukowiec powinien posiadać świadomość złożoności swojej struktury biopsychospołecznej (okoliczności osobiste badacza), na którą składa się aspekt kulturowy, techniczny i osobowy. Cechy te stanowią rodzaj filtrów percepcyjno-poznawczych i rozstrzygają często o wynikach poznania oraz interpretacji otrzymanych rezultatów badania. Z jednej strony autentyzm życiowego doświadczenia, podmiotowość, refleksyjność i sprawstwo uwalniają młodego badacza od rygorów sztywnych norm i otwierają możliwość metodologicznej twórczości (Malewski, 2017, s. 132–133). Z drugiej jednak strony samoświadomość badacza powinna skłaniać go do refleksji o ograniczeniach własnej percepcji i uwarunkowanych osobiście granicach horyzontów poznania. Wymaga to niewątpliwie pogłębiania świadomości etycznej, a według Malewskiego zaangażowani badacze, zwłaszcza jakościowi, winni mówić „moją metodologią jest moja etyka” (Malewski, 2012, s. 44).

Ostatnim z rozpatrywanych przewinień jest brak ciekawości poznawczej wśród adeptów nauki, zastąpiony chęcią zdobycia upragnionego dyplomu. Tymczasem praca naukowa jest szczególnie nobilitującą formą aktywności człowieka (Wach-Kąkolewicz, 2008), która powinna być napędzana przez pasję i ciekawość poznawczą (Szpunar, 2020, s. 306). Ta ostatnia jest elementem otwartości człowieka na doświadczenia i składową jego funkcjonowania w świecie (Kossowska, 2003, s. 362). Ujawnia się już u najmłodszych, choć początkowo w działalności eksploracyjnej i skłonności do manipulacji niespecyficznej. Wynika z dziecięcych zamiarów, nadziei, chęci i ambicji. Dorosłym pozwala natomiast wyjaśniać zasady rządzące otaczającym ich światem. „Ciekawość znajduje się u źródeł autentycznej aktywności poznawczej. Stanowi prototyp motywacji poznawczej człowieka dorosłego” (Kujawa, 2009, s. 143–144). To dzięki niej człowiek zajmuje się poznawaniem prawdy (Kujawa, 2009, s. 144). Wydaje się zatem że uczeni powinni być osobami dociekliwymi i kontestującymi rzeczywistość, a także sprawnie generować pogłębione pytania badawcze i chętnie ponosić trudy udzielania na nie odpowiedzi, nawet gdy wiąże się to z wielogodzinnym studiowaniem literatury przedmiotu. Tymczasem z obserwacji autorek wynika, że młodzi badacze poszukują często „drogi na skróty” w wyborze obszaru badań i nie wykazują się płynnością myślenia podczas opracowywania pomysłów badawczych.

Podsumowanie

Choć prezentowane opracowanie teoretyczne powstało na podstawie przeglądu i analizy literatury metodycznej polskiej i zagranicznej, to ma ono charakter autorefleksji autorek, którym bliska jest metodologia z obszaru nauk społecznych.

Szpunar, pisząc o pysze akademików, zaznacza, że mniej uprzywilejowani pracownicy uczelni wyższych mogą być także ofiarami dysfunkcyjnych zachowań swoich przełożonych. „Młodzi ludzie ulegają złudnemu wrażeniu, że bez wsparcia i pomocy mentora nie są w stanie nic osiągnąć, należy więc dbać o relacje z nim. Ta patologiczna zależność jest kształtowana latami, nierzadko za pomocą zastraszania, blokowania, ale także odmawiania wiedzy i kompetencji” (Szpunar, 2020, s. 317). Niekorzystne położenie młodych badaczy może zatem sprzyjać ich dysfunkcyjnym zachowaniom i wzmacniać chociażby agresywne bronienie własnych przekonań bądź – wręcz przeciwnie – bierność i negatywnie rozumiane podporządkowanie.

Co warto podkreślić, zidentyfikowane przewinienia dotyczą nie tylko młodych naukowców. Przykładowo wśród kardynalnych błędów, które można zarzucać doświadczonym recenzentom prac naukowych, wymienia się:

- 1) stronniczość,
- 2) nazbyt emocjonalne podejście do recenzji i autorów recenzowanych prac naukowych,
- 3) zastąpienie niezależności posłuszeństwem,
- 4) podążanie za cudzym zdaniem,
- 5) poczucie omnipotencji i nieświadomość wynikających stąd konsekwencji,
- 6) sztywność i schematyczność,
- 7) niestaranność w przygotowywaniu recenzji i nieznajomość recenzowanych treści.

Powyższa kafeteria nie ma charakteru zamkniętego i kompletnego (Chmielecki, 2019, s. 262). Ponadto opisane błędy mogą się zdarzyć na różnych etapach procesu badawczego. Część przewinień metodycznych jest zamierzona, a część – nie. Należy pamiętać, że przeprowadzone niezgodnie ze sztuką badania to materiał o miernej wartości naukowej. Praca naukowca powinna cechować się postawą etyczną, która „jest pierwszoplanową i główną kwestią, z której wynikają wszelkie inne kryteria naukowości” (Kociatkiewicz, Kostera, 2014, s. 13). Doświadczenie badacza nie ma więc tutaj znaczenia. O ile niewiedzę można na pewnym etapie wybaczyć, o tyle czynienie zamierzonych przewinień godzi w ugruntowany etos naukowca. Jak tłumaczy Heller, „w pracy naukowej zbiór technik pozostanie bezsilny, jeżeli nie przeniknie do głębszych warstw psychiki” (2009, s. 17).

Rozważania przedstawione w niniejszym artykule nie stanowią usprawiedliwienia dla błędów popełnianych przez młodych naukowców. Autorki starały się jednak

pokazać, że tego typu przewinienia mogą mieć różne przyczyny. Czasem wynikają one z braku wiedzy na temat metodologii badań naukowych i nieuwzględniania w systemie kształcenia uczelni wyższej przestrzeni do zgłębiania przez adeptów nauki dylematów metodologicznych w pracach różnych autorów. Przewinienia mogą być również skutkiem nadmiernych aspiracji, poczucia wyższości i braku pokory młodych naukowców, a także ich nikłej ciekawości poznawczej czy niewłaściwie sprecyzowanych przesłanek wobec uprawiania nauki. W literaturze przedmiotu wskazuje się też na sytuacje, kiedy to deprecjonuje się rolę młodych naukowców w funkcjonowaniu uczelni oraz narzuca im wzorce myślenia niezgodne z wewnętrznymi przekonaniem, co utrudnia pielęgnowanie pokory wobec nauki i uczonych. Jak twierdzi Chmielecki, do uprawiania nauki, także przez niedoświadczonych badaczy, potrzebna jest wolność osobista oraz gwarancja autonomii instytucjonalnej (2019, s. 261). Zapewnienie bezpieczeństwa w tym zakresie zwiększa prawdopodobieństwo nieskrępowanego dążenia w poszukiwaniu prawd naukowych.

Niniejsze opracowanie dedykowane jest głównie młodym naukowcom reprezentującym nauki społeczne. Autorki mają nadzieję, że może ono stać się polem do refleksji nad własnym warsztatem badawczym.

Bibliografia

- Budzicz, Ł. (2011). Metody badań jakościowych czy metody pisania swobodnych esejów? Refleksje w obronie „świętej krowy oświecenia” – obiektywnej nauki. *Nauka*, 4, 163–174.
- Bukowski, A. (1994). Pycha naukowa. W: J. Goćkowski, P. Kisiel (red.), *Patologia i terapia życia naukowego*. Kraków: Universitas, 57–63.
- Carillo, E.C. (2016). Engaging Sources through Reading-Writing Connections Across the Disciplines. *Across the Disciplines*, 13(1), 1–20.
- Chmielecki, P. (2019). Recenzje naukowe – błędy, pułapki i postulaty. *Przegląd Pedagogiczny*, (1), 260–268.
- Czakon, W. (2014). Kryteria oceny rygoru metodologicznego badań w naukach o zarządzaniu. *Organization and Management*, 161, 51–62.
- Czakon, W. (2016). W kierunku rozwoju badań ilościowych w naukach o zarządzaniu. *Organizacja i Kierowanie*, 3, 41–52.
- Czarnecki, K. (2009). Błędy i pomyłki w badaniach naukowych. Opracowanie autorefleksyjne, <http://www.sbc.org.pl/Content/22117> (dostęp: 7.09.2021).
- Dondajewska, A. (2016). Studia przypadków w badaniach nauk o zarządzaniu w świetle rygoru metodologicznego. *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie*, 70, 39–50.
- Flick, U. (2011). *Jakość w badaniach jakościowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Hacaga, M. (2018). Esej naukowy jako podstawowa forma wypowiedzi studenta – różnice między brytyjskim a polskim systemem edukacji wyższej w podejściu do krótkich prac pisemnych. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 48(2), 145–158.
- Heller, M. (2009). *Jak być uczonym*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Jasiński, M., Kowalski, M. (2007). Fałszywa sprzeczność: metodologia jakościowa czy ilościowa? W: A. Haber (red.), *Ewaluacja ex-post*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 97–114.
- Kociatkiewicz, J., Kostera, M. (2014). Zaangażowane badania jakościowe. *Problemy Zarządzania*, 12 (1/45), 9–17.
- Kossowska, M. (2003). Różnice indywidualne w potrzebie poznawczego domknięcia. *Przegląd Psychologiczny*, 46(4), 355–374.
- Kujawa, M. (2009). Motywacja aktywności poznawczej człowieka w toku życia według Stefana Szumana. W: M. Kielar-Turska (red.), *Studia nad rozwojem i wychowaniem: w osiemdziesiątą rocznicę powstania Zakładu Psychologii Rozwojowej i Wychowawczej na Uniwersytecie Jagiellońskim*. Kraków: Wydawnictwo UJ, 141–149.
- Kulczycki, E. (2017). Punktoza jako strategia w grze parametrycznej w Polsce. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1(49), 63–78.
- Malewski, M. (2012). Metodologia badań społecznych – ortodoksja i refleksyjność. *Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*, 4(60), 29–46.
- Malewski, M. (2017). Badania jakościowe w metodologicznej pułapce scjentyzmu. O potrzebie metodologicznej wyobraźni. *Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*, 4(80), 105–120.
- Marczak, M. (2013). Wybrane metodologiczne problemy w naukach o zarządzaniu. *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie*, 52(1147), 29–40.
- Morawski, R.Z. (2019). Ewolucja modelu kariery naukowej i dylematy etyczne środowiska naukowego. W: J. Woźnicki (red.), *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*. Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, 165–192.
- NCN (2018). *List dyrektora NCN vs. „drapieżnych czasopism” (predatory journals)*, <https://ncn.gov.pl/aktualnosc/2018-09-21-list-dyrektora-ncn-predatory-journals> (dostęp: 8.09.2021).
- Norvell, G. W. (1941). Wide Individual Reading Compared with the Traditional Plan of Studying Literature. *The School Review*, 49(8), 603–613.
- Raubo, A., Wroński, M. (2017). Nierzetelność naukowa w publikacjach akademickich. Kilka przykładów z obszaru nauk humanistycznych i społecznych. *Rocznik Pedagogiczny*, 40, 157–172.
- Rubacha, K. (2018). Język teorii naukowych wyjaśniających procesy społeczne. Wprowadzenie w problematykę. *Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne*, 1, 44–50.
- Samul, J. (2018). Wybrane zagadnienia rygoru metodologicznego w badaniach ZZZ. *Organizacja i Kierowanie*, 181(2), 55–64.
- Szpunar, M. (2020). Pycha w nauce. *Zarządzanie w Kulturze*, 21(4), 305–324.

- Śliwerski, B. (2013). Diagnoza kompromitujących błędów metodologicznych w koncepcjach (wnioskach) badań pedagogicznych. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 1(16), 17–34.
- Świetlikowska, J. (2011). Dobry tekst naukowy. *Studia z Teorii Wychowania*, 2(1), 172–193.
- Wach-Kąkolewicz, A. (2008). Rozwój zawodowy – motywy podejmowania aktywności uczenia się. *E-mentor*, 4(26), 57–60.
- Zakrzewska-Bielawska, A. (2018). Modele badawcze w naukach o zarządzaniu. *Organizacja i Kierowanie*, 59(2), 11–25.

Abstract

Methodological Flaws of Young Researchers in the Field of Social Sciences

The methodological issues should be important to all, who conduct scientific research. The credibility of results and their usefulness are dependent on the accuracy of selected methods and their rigorous application (Czakon, 2016, p. 41), or reflectiveness and imagination (Malewski, 2012, p. 43). This theoretical article was developed on the analysis of methodological literature. Its writing was inspired by the reflection, experiences and observations by authors, for whom the methodological aspects of research are especially important. The aim of the article is to present selected methodological flaws, the awareness of which may be useful for aspiring researchers. The article is written as an scientific essay.

Keywords: quantitative research, qualitative research, methodological problems of social sciences, methodology of scientific research, young scientists, limitations of scientists' methodical work

Dr Lena Grzesiak

Adiunkt w Katedrze Zarządzania Zasobami Ludzkimi na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, doktor w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości (2020). Jej zainteresowania badawcze koncentrują się głównie wokół controllingu personalnego oraz skuteczności audytu wewnętrznego z perspektywy kapitału ludzkiego.

e-mail: lena.grzesiak@uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0001-5078-1675

Dr Patrycja Mizera-Pęczek

Adiunkt w Katedrze Zarządzania Zasobami Ludzkimi na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, doktor nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu (2019). Absolwentka Wydziału Zarządzania (2014) oraz Wydziału Nauk o Wychowaniu (2014) Uniwersytetu Łódzkiego na kierunkach zarządzanie (spec. zarządzanie zasobami ludzkimi) i pedagogika (spec. pedagogika w zakresie opieki i terapii pedagogicznej oraz spec. edukacja przez sztukę). Absolwentka studiów podyplomowych w Instytucie Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego (2020). Jej zainteresowania badawcze to: współczesne koncepcje zarządzania zasobami ludzkimi, zarządzanie zasobami ludzkimi w sektorze kultury, zarządzanie twórczymi pracownikami oraz audiosfera miejsc pracy.

e-mail: patrycja.mizera@uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0001-9637-3263